

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

VEUS

Federació Catalana d'Entitats de
Salut Mental en La Persona

L'estat de les preferències dels pacients en l'àmbit de la pràctica de la salut mental a Catalunya

Memòria Fundació Grífols 2016-2017

Francisco José Eiroá-Orosa

Cristina Pradillo Caimari

Presentació del projecte

En el context de la reforma psiquiàtrica un dels paradigmes que sorgeix és el de “Salut Mental Comunitària”. Des d’aquesta perspectiva s’entén que la sanitat pública s’ha de fer càrrec de la salut de la població; és a dir, anar més enllà de la mera assistència clínica per projectar-se en la comunitat i produir canvis positius tant en la pròpia comunitat com en les institucions. La intenció última es modificar aquells factors que predisposen i mantenen les malalties, afavorint una vida més saludable.

Si ens centrem en l’àmbit comunitari de la salut mental ens trobem que des de la psiquiatria i la psicologia clínica es pretén que la prevenció i promoció de la salut mental estigui integrada a la prevenció secundària i a la rehabilitació. Per implantar aquest tipus de models assistencials es torna necessària la participació activa de la ciutadania alhora de decidir sobre les polítiques, els serveis i els tractaments que s’ofereixen dins la comunitat. Per tant, es necessita d’escoltar les diferents veus implicades en el tracte de la salut mental: usuaris dels serveis, familiars i professionals. Per tal d’afavorir i possibilitar aquesta participació ciutadana es necessita que es reconeixin els drets dels pacients, la seva autonomia i s’entengui com a necessària la seva participació en el procés d’atenció. Tenint en compte que l’actual model assistencial en salut mental es troba molt influït per una visió paternalista en la qual és el professional qui té el coneixement i l’usuari és un subjecte passiu en la relació; és torna necessari analitzar la situació actual en matèria de drets, autonomia i participació dels usuaris de serveis de salut mental.

Objectius

1. Conèixer l’opinió i les pràctiques d’usuaris i professionals respecte de la incorporació de les preferències del pacient al procés d’atenció en salut mental.
2. Explorar els possibles obstacles del procés d’implantació de possibles programes de presa de decisions compartides i preferències del pacient en salut mental.
3. Realitzar propostes destinades a informar tant a professionals com a usuaris respecte dels drets dels pacients, beneficis i utilitat d’incorporar les seves preferències al procés d’atenció en salut mental.

Breu descripció del projecte executat

Degut a que hi havia moltes persones e institucions interessades en participar al projecte vam realitzar més grups focals dels previstos. Concretament vam dur a terme un total de 19 grups focals: set amb persones amb problemes de salut mental; onze amb professionals de la salut mental i; un amb familiars. En un principi s'havia proposat fer-ne únicament 4 (dos amb professionals i dos amb usuaris). En aquests es preguntava sobre l'opinió dels integrants en el respecte de les preferències i les pràctiques que realitzen per incorporar-les o fer-les respectar.

A partir de la gravació i posterior transcripció d'aquestes entrevistes grupals, es va procedir a l'anàlisi de les mateixes mitjançant el programa informàtic Atlas.ti. Un cop realitzat aquesta anàlisi qualitativa i temàtica dels aspectes més rellevants en la situació dels drets de les persones amb un diagnòstic en salut mental, s'han elaborat dues guies. La primera, més extensa i acompanyada d'un tríptic, recollint les opinions de tots els agents implicats en la que s'explicita quins drets es troben més vulnerats en la pràctica clínica. La finalitat d'aquesta és donar visibilitat sobre la vulneració dels drets per tal que les persones puguin denunciar les praxis on aquests queden vulnerats. La segona guia, anomenada "Caixa d'eines" es troba destinada als professionals. En ella es recullen els obstacles amb els que es troben els professionals alhora de respectar els drets dels usuaris dels serveis de salut mental, així com una sèrie d'eines que tenen com a finalitat afavorir l'exercici dels drets de l'usuari durant la pràctica clínica. Podem veure com en l'elaboració d'aquestes dues guies s'assoleixen tots els objectius plantejats en el projecte. A més a més, a partir de l'obtingut en els grups focals s'ha elaborat un temari per a realitzar un curs dirigit als professionals en el que es tracti el tema dels drets en la salut mental amb la finalitat de modificar aquelles pràctiques clíniques que dificulten el seu exercici.

Per altra banda, als grups focals amb professionals es va desenvolupar i validar un qüestionari, que va donar peu a un treball de final de grau, sobre les actituds professionals cap als usuaris dels serveis de salut mental. Aquesta escala mostra una alta fiabilitat interna i una variabilitat total explicada, per tant, resulta útil per avaluar les actituds professionals i comprovar si la participació de formacions té efectes en el canvi d'actitud professional.

Aquesta eina s'està utilitzant en l'avaluació del curs Més enllà de la recuperació, cap a una atenció en salut mental basada en drets, acreditat pel Consell Català de Formació Continuada Professions Sanitàries, del qual s'han realitzat diverses edicions.

Finalment, amb la intenció d'afavorir la difusió dels resultats a la comunitat científica, s'han presentat diverses comunicacions en congressos. També s'han elaborat una sèrie d'articles on es presenten els resultats de la recerca. En aquests s'aprofundeix en diferents aspectes que apareixen com a rellevants en les dades remarcant la importància de continuar fent recerca en aquesta línia.

Conclusions

Aquest projecte es situa en el inici d'un canvi social en curs cap a la promoció de processos de recuperació i la millora de la qualitat de vida de les persones amb problemes de salut mental basat en el respecte dels seus drets de ciutadania.

En aquest sentit el projecte ha constituït un agent actiu del canvi, promovent la conscienciació i el canvi d'actituds per tal de garantir els drets de les persones amb problemes de salut mental, tant en els contextos assistencials com familiars. Amb totes les seves dificultats i vicissituds, a partir de la realització d'aquest projecte, considerem que hem aconseguit:

- a) Generar un major coneixement de l'estat dels drets de les persones amb problemes de salut mental a la ciutat de Barcelona, tant en el àmbits assistencials com familiars, a partir de les visions dels agents implicats (usuaris/es, familiars i professionals).
- b) Promoure la reflexió al voltant de la pràctica clínica entre els agents implicats
- c) Generar instruments de mesura de les actituds professionals entorn els drets vàlids i fiables.
- d) Reflectir el coneixement generat en materials pedagògics de difusió útils pel promoure un canvi d'actituds i pràctiques en relació a la necessitat de garantir els drets en la cura de les persones usuàries.
- e) Aportar nous coneixements sobre l'estat dels drets en Salut mental a la comunitat científica.

No obstant, per a realitzar i consolidar un canvi cultural és necessari continuar treballant en aquesta línia ja que aquest tipus de canvis requereixen temps i una sòlida aliança entre els agents implicats i les administracions.